

Molts són prou o són massa?

Núria Santamaria

El títol amb què la Beckett anuncia els espectacles que ara programa amaneix la circumspecta descripció de «teatre català contemporani» amb l'expressiu «Tot un any!». L'exclamació bé pot entendre's com un subratllat al gestorero, a la mena de repte insòlit que es proposa d'executar. Deu ser també un senyal de reafirmació en uns moments en què la Sala és forçada a replantejar-se el futur; el cicle demostra que l'Obrador no és un apèndix decoratiu ni una penya de diletants, sinó una incubadora eficaç de dramaturgs. En darrer terme, potser també és un reclam per a l'espectador, una crida que vol recordar-li que un monogràfic anual de peces catalanes de l'última fornada no es pot veure sovint.

El cas és que d'entre les nombrosíssimes raons que hi deu haver per no

mantenir temporades d'autors nacionals en règim exclusiu, l'única que no es pot adduir de cap de les maneres és la falta de matèria primera. De fet, hi ha tants dramaturgs indígenes produïnt que el cicle també es podria haver dit «només un any!». I si la folgada nòmina que constitueix el programa sorprèn, encara pot deixar més parat comprovar la quantitat de noms que no s'hi han pogut incloure, autors que han guanyat algun premi i/o han publicat alguna peça i/o han estrenat: Carles Armengol, Joan Cardona, Jordi Casasampera, M. Mercè Cuartiella, Daniela Feixas, Llätzer Garcia, Ariadna Herrero, Rosa M. Isart, Anaïs Shaff i un etcètera llarg com un dia sense pa.

N'hi ha molts, sí. Els molts són massa? Qui gosaria picar-se els dits amb

una conclusió tan inconvenient? Inconvenient i il·lògica, perquè d'acord amb la llei de probabilitats, com més n'hi hagi que escriguin i estrenin, més probable és que ensopeguem amb un artista dels que ens fan dir «sí senyor». Inconvenient i insensata, perquè d'acord amb el que ens demostra l'experiència, d'escriure també se n'aprèn i si no s'arriba a la genialitat es pot assolir una discreta solvència. Inconvenient i reaccionària, perquè de la multiplicitat surt la polifonia de veus, de gustos i de sensibilitats, capital en una societat culta, europea, moderna... Tanmateix, per mantenir un punt de vista tan lúcid sobre els guanys que indefectiblement ens ha d'aportar la munió de *teatristes* de darrera hora, cal mirar-se l'hort domèstic des d'una tarima molt elevada, i cal una dosi important de convenciment i de bona fe, perquè la sensació ordinària del lector-espectador ras, la dels que reaccionem sobre l'immediat sense l'alè d'entusiastes prospeccions de futur i sense paciència, és la de l'enfít. L'enfít de veure i de llegir previsibles mitjanies s'acompanya, a més, de la inquietant sospita de si l'adob

amb què institucions, sales alternatives, empresaris privats, jurats de concursos, petites editorials, escoles d'escriptura i revistes propicien amb generós esforç l'emergència de nous talents no deu estar afavorint el matoll i la mala herba que escanyen els conreus de qualitat. Tenim —cal insistir-hi?— un ecosistema cultural perjudicat i petit, les pluges torrencials poden malmetre fàcilment la llavor. No valdria més menjar poc i pair bé?

És quasi segur, atès que ho han comprovat els països que tenim més a la vora, que la teoria d'una esquadra de dramaturgs de base, ampla i renovada, és òptima. És quasi segur, doncs, que no n'hi ha massa que escriuen, ni s'escriu massa. Ens avorrim, però. No deu ser que se'ns ensenyen massa productes a mig fer, massa material per polir, massa història sense reposar? Hi ha una paradoxa addicional en aquesta situació: la bona majoria de persones que escriuen per als escenaris han fet notar la relativa facilitat amb què debuten com a valors de refresc i s'han dolgut dels obstacles amb què topen per tirar endavant els

projectes subsegüents. Vist des de fora, el cul-de-sac sembla inevitable, al capdavant ens movem en circuits de producció i exhibició relativament angostos, la tracalada de creadors nadius és gran i ha de compartir espais amb el producte foraster i la peça de repertori. I així i tot, cada curs hi ha una lleva de dramaturgs nova de trunca provinent de l'Institut del Teatre, de l'Obrador, de l'Ateneu Barcelonès i d'altres tallers d'escriptura, cada any concursos i certàmens premien talents inèdits, cada temporada s'atorguen beques i ajuts per estimular promeses literàries i/o dramaturgiques. Podem garantir que no són recursos i energies malversats? Tenim un públic prou devot i prou voraç per absorbir tant nouvingut? Què és el que empeny aquest augment tan curiós de vocacions escèniques en els darrers anys? La percepció de qui s'ho mira des de la barrera és que s'han creat múltiples instàncies, oficials i oficioses, que instrueixen aspirants a dramaturg i que ens urgeix col·locar

l'estoc. Les plataformes per a fabricar l'oferta funcionen i tot sovint fa l'efecte que són aquestes les que forcen la demanda, sense que això creï necessàriament ni valor de mercat que permeti professionalitzar en condicions els que ja hi són, ni, sap greu escriure-ho, valor estètic. Sí que es produeixen febrades, modes episòdiques que els protagonistes aprofiten amb més o menys encert. Les paraules de Pau Miró en el programa general del cicle no poden ser més clares respecte a les servituds que generen aquests pics d'efervescència: «Després d'haver fracassat, ho tinc molt clar, penso disparar a qualsevol que no valori i/o respecti el meu procés d'escriptura. L'encàrrec mata l'autor, per tant, que l'autor mati l'encàrrec.»¹

Albert Mestres —i m'excuso per fer ús de les seves paraules sense que ell pugui replicar-hi immediatament— apuntava, en una de les seves intervencions en la taula rodona que

¹ MIRÓ, Pau. «Obra en procés de creació». A: 2007: *tot un any! de teatre català contemporani*, Barcelona: Sala Beckett. Obrador Internacional de Dramatúrgia, 2007, p. s/n

aquest número transcriu, que pujar una obra a l'escenari, avui i aquí, és molt difícil i que són necessàries moltes complicitats perquè qualsevol intent, per modest que sigui, arribi a bon terme. Mestres sap de què parla, ha treballat sempre amb el pit obert i no es pot dubtar del seu testimoni. La pega comença, diria, en el difús punt en què les complicitats esdevenen endogàmies, quan els canals de creació, promoció, divulgació i exhibició comencen a fer-se massa estrets o van en una única direcció. No crec, ni de lluny, que es tracti d'una qüestió arterosament orquestrada per fortificar mandarínismes personals o per nuar maçoneries reprovables. Més aviat penso que es tracta d'un problema d'espai —allò que dèiem d'un país petit— i de temps.

Si ens fixem en els engranatges que impulsen la generació de nous dramaturgs, no costa d'adonar-se que bona part de les persones que formen els cadells de la creació dramàtica del país —tret d'excepcions— no són pas allò que se'n diu personalitats consagrades. En alguns casos, les primeres experiències en el camp de l'escena

són tendres o escasses; en altres, el seu entrenament és sobretot el del guionatge televisiu. La majoria han de competir amb els seus propis estudiants per fer-se un lloc en la constel·lació dramàtica catalana i la pràctica totalitat d'aquests mestres —només heu de llegir les contraportades dels llibres— han passat pels mateixos tallers, pels mateixos seminaris, pels mateixos professors... No sé si és adequat imputar l'anèmia imaginativa i la progressiva depauperació lingüística del gruix de textos dramàtics que s'editen a aquesta dinàmica de peix que es mossega la cua. En qualsevol cas és simptomàtica i potser sí que explica l'acrítica alegria amb què es publica i s'estrena.

Tenim un grapat d'autors que encara l'ofici sense frivolitats, que ha desenvolupat una hiperconsciència sobre el procés creatiu, que desestima la «inspiració» i se centra en la resolució arquitectònica de la peça, que domina el repertori de trucs que pot fer passar els seus productes per greus i moderns, com delaten les àcides caricatures que sol incorporar Jordi Casanoves o aquell exercici, amb cert

regust autoparòdic, de Raquel Tomàs que es deia 0123456789. La mateixa devaluació humorística d'aquests procediments, que ja han perdut el seu poder de provocació, la seva capacitat transgressora, revela una altre tret àmpliament compartit pels autors que ronden la trentena i és el d'una comicitat ingràvida i desimbolta. Penseu en Jordi Silva, en Esteve Soler o en Albert Espinosa. L'atenció a l'estructura i les fugues còmiques van de bracet amb la renúncia a la solemnitat del sentit, a la retòrica demostrativa, a la divulgació d'un misatge específic, al presumpte disseny de no rendir-se a discursos «exterior» i d'edificar un artefacte escènic autosuficient, individualitzat, personal. I amb tot, la ideologia hi és, en esllanguides i queixoses notes que rarament ultrapassen els tòpics de la correcció política en temes com la discriminació racial, la violència domèstica, l'imperialisme capitalista, la guerra o la precarietat laboral. El panorama dels creadors de «segona o tercera generació» ha començat, però, a trencar l'atonía amb les veus dels qui de mica en mica s'emancipen dels tics d'aprenent i fan propostes amb

més substància (Gemma Rodríguez, Guillem Clua, Vicent Tur...).

Sembla difícil escapar d'un cercle que les circumstàncies històriques del país, les generacions perdudes, els esvorancs oberts per una tradició segrestada i emmudida, la inèpcia de les polítiques culturals, entre altres factors, han contribuït a aviciar. D'altra banda, qui té el cuc d'escriure sap que ha de fer mans i mànigues per lligar les «complicitats» necessàries i que el pas més lògic per fer contactes i entrar en el món de la professió és l'Institut, les escoles de teatre o els tallers. L'Institut, les escoles i els tallers fan la feina que els pertoca amb un voluntarisme que no sempre es reconeix, però perquè la quantitat esdevingui qualitat cal que no actuïn sobre el buit, cal que els altres agents implicats actuïn perquè el paisatge es diversifiqui, perquè els dramaturgs menys joves, els dramaturgs madurs i els dramaturgs vells en actiu —Arbonés, Casas, Teixidor, Muñoz Pujol, etc.— també trobin les complicitats que han de menester per deixar-se sentir. Cal que els editors facin la funció de sedàs estètic (i gramati-

call!) que els pertoca, cal que els programadors no es limitin a mimetitzar models o a segrestar talents i que planifiquin una oferta coherent i compromesa, cal que els premis es tornin exigents en lloc de condescendents, cal que els gestors públics s'apliquin, cal que els crítics hi diguin la seva, cal que el públic pagui per anar al teatre i després xiuli, si l'espectacle no s'ho val... En els països que tenim més a la vora tots aquests mecanismes de ponderació fa anys i panys que funcionen, per això els novençans poden aixecar el vol des d'una diversitat real, per això les masses mai no arriben a picar.

Núria Santamaria
és Professora de la Facultat de
Filologia Catalana de la UAB.